

Jaunimas

Mėnesinis laikraštis skiriamas jauniems.

TURINYS: Žmogaus pažanga ir jos akstinai. — Lietuvių vardai. — Lietuvaitė, vaizdelis. — Apžvalga: Dabartinė Airopos raštija; nūdien žmonės kreipiasi į pamatinius gyvenimo klausimus; mūsų laiko Lietuvių raštija; naujas milžinas Anglų garlaivis Titanik nugrimzdo. — Pasikalbėjimai: Kaip išeiti iš sekmių galiaus apsiėjimo su savo kūnu? — Iš leidėjų rašytojų pusės.

ŽMOGAUS PAŽANGA IR JOS AKSTINAI.

Pazvelgiant dangun, kur žvaigždės spindi, nematiti, jog jos vaikštojoja. Reikia žiūrėti į padangius. Tse galima išvisti, kaip žvaigždės užteka ir antron pusėn nusileidžia.

Taipojau nematiti, kad žmonės gerin eina, tik taip pazvelgus į gyvenimą. Ir kad pavienis žmogus pats save mėgina, nelengva jam numaniti, jog jis žengia tolyn. Tūli dār-gi nei nežino, kas žmogaus pažanga. Gāl būti, jog nei to, kad žmogus žengia tolyn, kad jis turi žengti.

Norint įgiti kokį išmānīmā apie žmogaus pažangā, reikia todėl žvelgti į žmogaus prādžiā ir į jo augstumā. Tik negalima tos pradzios jieškoti kokio pavidalo prasidėjime. Žmogus stojosi regiman gyveniman, kuomet kokiamė gīvame pavidale sušvito saves-žinojimo kibirkštelė.

Saves-zinojimas ĩra žmogaus žĩmis. Juo skiriasi žmogus nuo gĩvulio ir kitũ gĩviũ. Saves-zinojimas ĩra žmoniškumo pradžia ir pĩmatas. Ir jis spindi pasijautimu, mĩnĩmu, valia. Saves-zinojimas stĩto žmogũ tarsi anapus gamtos valdĩmo skritulio. Tik save-zinantĩsis tegĩli savaip gĩventi: jausti, manĩti ir norĩti bei veikti. Nebũtina jĩm, kĩn jo prigimtis, ta jĩm suteikta gamtos dalelė, jam liepia.

Bet saves-zinojimas nėra lĩgus visuose žmoniėse. Tũluose jis vos tebrėkšta. Tiejie ĩra visiškai dĩr prigimties valdžioj. Kituose jis jau aušta, kaip diena. Tiejie pradeda stengties prieš savo prigimties palinkimus ir kartais sunkiai turi kovoti su jais. Keliuose, pagaliaus, saves-zinojimas švietšia kaip užtekėjusi saulė. Jie ĩra pilnai savo prigimties valdonais.

Žmogus ĩra evolũcios laipsnis, bet kartu ir vienas jos veiksnis. O jis nėra tik tai tam veiksnis, kas žemiau jo stovi, bet ir savo draugams, bũtent kitiems žmonėms. Evolũcia nepasibaigia žmonėmis, kokiais jie šiandien ĩra. Jũ žmoniškumas turi tobũlesniu pastoti.

Be to, kas drĩstũ sakĩti, kad evolũcia pasibaigia iškilusiais žmonėmis, kad nėra dĩr esĩbiũ augštesnio laipsnio ir už prakilnũjĩ žmogũ?

Visoko, kas esti, nemĩtome. Dĩr-gi nei patšiũ saves-zinojimas nėra dalĩkas paprastojo tĩrinėjimo. Jisai pareina kaip kokia šviesos banga

iš dvâsiškû visumos gelmiû ir, apļiejes regimâ gîvenimâ, vël grîzta î anas gilîbes arba î augš-
tumus, iš kur jis kiles.

Regimasis gîvenimas îra evolûcios dirva. Visa gîviû srovê turi per jî plaukti, jeib pasiektû evo-
lûcios tikslâ. Ir gîvenimas su visomis savo priemo-
nêmis aiškiai atsiliepia î ateinantšias sâmoniû bangas.
Tatšau jis bûtû žmogui be naudos, jeigu jame nebûtû
ir kitû žmoniû. Tik žmogus tegâli î žmogû tokiâ
întekme padarîti, kad jo žmoniškumas apsireiškia.

Bet paprastai neveikia žmoniû esîbês tiesiog
î vienas kitâ. Žmoniû pažanga išaugino tâm tar-
pininkâvimo priemones. O tos îra kartu žmogaus
pažangos atspinduliai (ne pati pažanga) ir jos aks-
tinai. — Žmogus, gîvendamas su žmonêmis, pri-
vertšiamas apsireikšti jautšiantšiu, mânantšiu ir
norintšiu. Tuo jo saves-žinojimas vis aiškesniu
pastoja. Ir iš to, kad žmogus jautšia,
mâno, nori, išauga trîs žmogaus pažan-
gos atspinduliai ir reiškiniai, bûtent:
tikîba, kalba ir dora.¹⁾

Be saves-žinojimo nebûtû žmogaus pasijau-
timo, mânîmo ir vâlios, kadangi nebûtû jiems iš-
eigos. Ir be tû pamatiniû žmogaus apsireiškimû
nebûtû tikîbos, kalbos, doros. Tie trîs dalîkai
îra tarsi po visû akiû išdêtas žmoniškumas. To-
dêl rodos, galima ir sakîti tikîbâ, kalbâ bei
dorâ esant objektiviniu žmoniškumu.

¹⁾ Taip tvirtina ir mokslininkas W. Wundt savo rašte: Pro-
bleme der Völkerpsychologie. Leipzig 1911.

Bet reikia suprasti, kad tuo manita, kas paprastai tikiba, kalba bei dora vadinama. Istikrūjū jos trīs ira vidujiniai žmogaus dalikai. Apsireiškimai tēra vidaus gīvībės ir gālios žīmiai. Tikiba todėl ira istikrūjū žmogaus pajautimas savo esībės ir kilmės. Kalba ira toks žmogaus mánimo sušvitėjimas, kad tas gāli būti išvīstas ir kitū jām līgiū esībiū. Dora ira tokia vālios galia, kad ji ir gīvenimo sunkenības apveikia.

Ipatšiai svarbu šitā išmanīti apie tikībā. Bet nėra tai lengva. Eina tše klausimas apie galutinī žmogaus evolūcios tikslā. Žmogus, tai esti, ta esībē, kuri žino save esanti, turi tarsi susitikti su tuo, iš kur jos esībē pareina, tarsi savo kilmės priežastī išvīsti. Tas susitikimas arba išvīdimas būtū tikiba, o jai patirti reikalingas širdies, dvāsios palinkimas ir galia, kuri vadinama tikėjimu.

Bet ta taip išmānoma tikiba nėra kiekvienām aiški. Istikrūjū viskas, kas esti, randasi tikīboj su viso pasaulio Priežastimi. Tik apie tai žinoti tēra galima tai esībei, kuri turi saves-žinojimo. Menkas toksai māza tiktai praneš žmogui apie minimā Priežastī. Kuomet saves-žinojimas daugiau švietšia, žmogus daugiau ir pajautšia apie jā. O išlengvo jām bus vis daugiau patīrimo. Žmoniškōji evolūcios banga nesustoja. Nuolatai ji kīla, nors labai kantriai palengva. Ir nuolatai saves-žinojimā žādina gīvenimas ir visa-tai, kas jame patšios evolūcios tām sutverta.

Ant žemo žmogaus laipsnio visa jo sāmonė

kreipiasi į paviršių, į regimąjį pasaulį. Ir tai, kas jo viduje yra, jojo vos pastebima. Todėl tad tikiba, kalba bei dora ir/skaitomi paprastai visiškai paviršiaus dalikais. Ir lengva suprasti, kad taip tegali būti ant žemesnio pažangos laipsnio. Tik susitikdamas su regimu gyvenimu, žmogus išmoko pajauti, kad jis yra (ne kas jis). Ir iš to turėjo jam pareiti ir tas tikėjimas, jog jisai pats pareinās iš regimo pasaulio. Ir viskas, ką jis dāro, jeib apsireikštū, tegali kreipties į tājį. Tik iš paviršiaus pareinanti visa pagalba, laimė, visas išmānīmas, ir tt., ir tik prieš paviršių žmogus tegālīs apsireikšti jautsiantsiu, mānantsiu ir norintsiu.

Iš tokio numānīmo išaugo²⁾ objektivinė tikiba. Taip rādosi žmogaus omenīje vaizdeliai regimū daigtū, kuriū dėl jis bandė apsireikšti ir kalbėti. Pagaliaus, iš žmogaus veikimo į žmogū, iš skausmū ir džiaugsmū, žmonēms draugiškai gyvenant, objektiviniai pāprotsiai ir dora.

Vienat tokia tikiba, kalba ir dora tėra moksliskai ištiriama. Tik jos tegali būti mokslo, žinijos dalīku. Jūjų pāmatas, kurs žmogaus viduje randasi ir tuo pasilieka, negali būti moksliskai tīrinējamas. Todėl tuo mokslo ir nesirūpinama ir vien žiūrīma į tai, kas objektiviska. Tūli³⁾ todėl ir vadina tautos tikībā, kalbā bei dorā net tautos siela. Teisībė, ji tse apsireiskia. O tie trīs jos reiskiniai stovi artsiausiame sārīšīje su viens kitu.

²⁾ Taip žiūrīnt aplamai ir vien iš paviršiaus į žmogaus pažangā. ³⁾ Pav. mokslininkas W. Wundt.

Ir ta tauta turi pasilikti atgal uz kitas, kuri negalėjusi savo tikîbâ išauginti arba, priimdama kitâ, tâjâ savo būdui pritaikinti. Tai reiškia, savo pažangai jâ pasidarîti âkstinu.

Tuomi turi būti ne tiktai tikîba, bet ir kalba bei dora. Jos îra evolûcios auginamos, jeib jos jai būtû akstinais. Kaip, ziûrint î visâ zinomâjî evolûcios keliâ, gamtos valstijos îra evolûcios veiksniai, taip žmonijos pažangai tikîba, kalba bei dora îra jos vaisiai ir kartu jos akstinai.

Tikrai imant tenusiduoda žmogaus pažanga jo vidûje. Bet ji atsispindi objektivinêj tikîboj, kalboj ir doroj. Situose dalîkuose galima todêl matîti evolûcios keliâ. Aiškiausiai tai pasirodo atsizvelgiant î tikîbâ. — Pirmiau ji îra prisibijojimas ir todêl garbinimas kokio îpatingo daigto. Žmogus ant žemo dvâsios laipsnio visiškai nenumâno, iš ko jo gîvîbê dera. Bet jâm rodos, jog tat būti turi, kas labai îpatinga, baugu. O dâr-gi kokiu regimu dalîku, kadangi tokiâm žmogui visas gîvenimas, visa palaima rodos pareinanti iš regimû dalîkû. Ira tai žmogus, kurs pazîsta tiktai kûno pajutimus. Saves-zinojimas visai su juo surištus.

Su didesniu vidaus praturtêjimu žmogus daugiau ir pajautsîa savo vidaus galias. Ir pradeda jieškoti uz regimû dalîkû neregimas galîbes. Pagal tai pasidâro apie jas visokias nuomones ir pavidalus. Susimâno pâsakas. Tos tai jâm îra tikîba.

Dâr žingsnî toliau, ir žmogus meta visâ-tai. Išmokes savo proto, mânîmo ir noro jêgomis dau-

giau naudoties, jautsiasis jis daugiau iš dvâsiškû galiû gîvenâs negu iš pavirsaus. Ir pasidâro visokius išguldîmus apie tai, bando savo išmânîmus apreiksti visokiais veikimais. Tikîba îra tad pastojusi mokslu ir pasišventimo apeigomis.

Nepasilieka ta tikîba visuomet tokia-jau. Naujos žmonîû kartos taiso mokslâ ir apeigas. Dâr-gi nenoroms. Mokslas sutinka naujû žmonîû supratimo jêgas. O kaip kas kân supranta, taip jis sâko "mokslâ" mokinant. Ivairiû amziû žmonês todêl tân patî mokslâ îvairiai ir supranta.

Negalima sišon visoko išdêstîti. Vienok tiek bus ir be to aišku, kad tikîba kaipo mokslas îra daug daugiau vidaus dalîku negu tikîba, kuri risasi prie îpatingo daigto arba kuri apreiškiamas kokiais pavidalais (stabais). Tikîba kaipo mokslas privertsia žmogû daugiau ir gîventi vidaus gîvenimu, ji jî tarsis atrîsa nuo paviršutinumo ir veda jî artisiau jo paties esîbei, kreipia jo pastebêjimus î dvâsios puse.

Visai panašiai kaip tikîba išauga ir kalba bei dora. Tik tai lengviau suprasti. Kalbêdamas ir norêdamas žmogus kreipiasi î paviršiû, î kitû žmonîû pavidalus ir per juos î žmones. O tuo kalba bei dora tarsis vis stâtoma po akiû. Bet tikîboj žmogus vis daugiau pasilieka vidûje, kuo daugiau jis kîla. Nereikals todêl sišon kalbos bei doros augimâ išguldîti. Svarbiau îra omenî kreipti î tai, kad visi trîs žmogaus esîbês reiškîniai kartu auga. Nêra iškilusios tikîbos be

atitinkamos doros. Ir antraip. Ir nėra prakilnios kalbos be augštos tikîbos ir doros.

Tik aiškiau save-zinâs žmogus gali aiškiau ir jausti, manîti ir norêti. O kurs aiškiau jautšiasi, turi aiškesniu bûti ir savo tikîboje. Taipo-jau, kurs stipriau mâno, aiškiau ir gausiau ištaria savo mintis. Pagaliaus, kurs tvirtšiau nori, bus tvirtesniu ir savo doroj, savo veikime.

Bet ne vien todêl minimieji trîs dalikiai auga kartu, kad žmogaus esîbê auga, bet ir todêl, kad viena padâro întekme î kitâ: tikîba î kalbâ ir dorâ, kalba î tikîbâ ir dorâ, dora î tikîbâ ir kalbâ. Ir tai nėra abejotina. Aiškiausiai berods tai matîti atsizvelgiant î tikîbâ. Ji, kuri guldosi ant pamatinio žmogaus jausmo, bûtent ant pasijautimo, privertšia žmogû aiškiau ir savo vidû apreikšti. Todêl galima bûtû tiesiog sakîti tikîbâ gaminant kalbâ ir dorâ. O rimtai atsizvelgiant î žmonijos gyvenimâ negalima gintšiti, kad tikîba îra didžiausia gyvenimo galia ir žmonijos pažangos âkstinu. Garsiausieji žmoniû darbai be tikîbos visai negali bûti mânomi. Taip ir dora be tikîbos nėra galima, kaip ji negalima be žmogaus vâlios, o toji be žmogaus saves-zinojimo.

Tikîba, kalba bei dora nepadâro vien întekmês î viens kitâ, bet ir î pâtšiâ žmogaus esîbe. Žmogus, pareidamas î šî gyvenimâ, tai esti uzgimdamas, jau sutinkamas kokios-nors tikîbos, kalbos ir doros. Ir jis, gîvendamas, jas ar tobulis ar darkîs ir tuo pats žengs tolîn ar atgal.

Ira zinoma, kad protas lāvinas zmogui kalbā išmokstant. Taipo-jau zmogus išmoksta teisingiau ir tvirtšiau norēti sekdamas doros reikalāvimus. Tikība kaipo mokslas ir apeigos neturi tikslo protā arba vāliā auginti, bet pirmiau zmogūje prakilnībės pajautimā zādinti. Iš to tad lengvai pasidāro šviesesnis išmānīmas, tvirtesnē valia. Toliau tad zmogūje pasidāro tokia permaina, kad prakilnībē jo esībės īpatībē pastoja.⁴⁾

Žiūrint ī tai, kaip zmogus sutinka tikībā kaipo mokslā ir āpeigā, jo pazanga dār kitaip apsireiškia. Paliekant neminētu zemos tikībos zmogū, reikia sakīti, kad ant īpatingo kilimo laipsnio zmogus pradeda pajauti, jog tikība negāli būti tik paviršutiniu dalīku, kaip koks mokslas. Ir pradeda būti kalbama apie tikējimā, kurs stātomas šale objektivinēs tikībos. O tik reiškia tai, kad zmogus savo esībėje īra kiles ir pradeda jieškoti savo gīvībės sānlīgā ir versme. Ir išlengvo jām tarsi švinta, jog taip vadinamoji tikība, būtent tikībos mokslas, tikībos apeigos, tēra kelrodis ī tikībā.

Akies mirksnis, kuomet zmogus tai numanīti pradējo, īra labai svarbus. Jis parodo īpatingā zmogaus iškilimo laipsnī. Tuo akies mirksniu zmogus zengia iš draugijinio tikībos gīvenimo ī sāvīškājī. Jis pradeda pastoti dvāsišku. Pradeda pats savo pazanga, "išgānīmu" rūpinties. Jieško savo esībės šaknies.

⁴⁾ Platšiau apie tai vienu kartu "Jaunime" negālime kalbēti.

Be kitu žmonių mąnimu ir išmānimu jis be-
rods neapsieis. Bet visi tie tebus jam patarimai.
Patšime tikibus klausime jis bus sau vienas.
Vienu-vienas. Žino, jog pats turi surasti sau ki-
limo keliu, turi nujausti evolucios srove savo vi-
duje ir i ja visu žinojimu stoties.

Ir po tikro širdingo įeškėjimo žmogus tai ir
suras. Bus tai užkopimas ant naujo laipsnio.
Žmogus galēs savo omeni kreipti i dvāsiškas ga-
lības. Tše jis pasijaus savo esības šaknimis. Tše iš-
vīs savo galiu, savo esības versme. Tikiba bus
žmogui pastojusi susitikimu su pasaulio Priežas-
timi. Pradēs tojoj sāmoningai gīventi. Ir iš to
jam galingai atplauks išmintis, meilē, vālios galia.

Nebžengs žmogus tad slankiai tolīn evolucios
keliu. Didžiais žingsniais kils jis iš paprasto žmo-
niškumo. Jis kils, kadangi sāmoningai gīves savo
esības kilmėj. Jo saves-žinojimas švies kaip už-
tekėjusi saulē. Ir vietoj būti pažangos ākstinu,
tikiba bus žmogui jo amžiaus tikslu pastojusi.

Vidūnas.